

POSUDEK DIPLOMOVÉ PRÁCE

Typ posudku: vedoucí práce

Autorka práce: Kristýna Genttnerová

Název práce: *Sít' aktérů domácího porodu: mnohočetné podoby*

Vedoucí práce: Jakub Grygar, Ph.D.

Oponent:

Navržené hodnocení: dobře

Zdůvodnění Vašeho hodnocení práce (zejména výhrad a kritických připomínek) rozepište podle níže uvedených kritérií.

V tomto posudku reaguji na změny, které autor provedl vzhledem k předchozí neobhájené verzi stejnojmenné bakalářské práce. Pro větší přehlednost ponechávám i text posudku k původní verzi práce. Pasáže věnované přepracované verzi práce uvádím tučně.

1. Je cíl práce (výzkumná otázka) jasně formulován a odpovídají mu závěry? Je práce vhodně strukturována?

Cíl práce je formulován na str. 2 jako: 1) zaměření se na domácí porod jako na "sociálního aktéra," a 2) popis "esenciálních prvků" domácího porodu, bez kterých by nemohl domácí porod vzniknout. V Závěru se autorka k těmto cílům vrací a konzistentně, na základě tvrzení v předešlých kapitolách, rekapituluje své porozumění aktérské síti domácího porodu i jeho klíčové prvky. Bohužel v Závěru, obdobně jako v celé práci, se ukazuje, že Kristýna Genttnerová si neosvojila základní pojmová a epistemologická východiska, na nichž svůj výzkum staví. Domácí porod není Kristýnou Genttnerovou studován jako *sociální aktér* (tak by tomu bylo například tehdy, kdyby se autorka zabývala soudním sporem Všeobecné zdravotní pojišťovny s porodní asistentkou Ivanou Konigsmarkovou), ale v průběhu interakcí lidských a mimo-lidských aktérů ustavovaný *proces*. Obdobně za klíčové aktéry domácího porodu nelze považovat "klid", "pohodu" nebo "přirozenost" jak čteme na s. 50, protože klid, pohoda či přirozenost jsou až efektem sítě studovaných aktérů domácího porodu. Práce je formálně standardně strukturována (úvod – teorie – metoda – představení dat – závěr).

V přepracované verzi své práce je cíl práce formulován obdobně, jako v první verzi. Autorka chce 1) představit domácí porod jako "sít' aktérů" (nikoli jako sociálního aktéra, jak tomu bylo v první verzi) a 2) popsat jeho esenciální prvky (s. 3). Kristýna Genttnerová tak chce nabídnout jiný pohled na domácí porod, než je ten, který před námi vyvstává při sledování argumentů v jeho prospěch či neprospěch.

2. Opírá se autor/ka o dostatek literatury relevantní tématu práce? Využívá i cizojazyčné texty?

Autorka pracuje jak s texty v češtině, tak s pracemi publikovanými v angličtině. Tematicky lze použitou literaturu rozdělit do tří skupin: texty k teorii sítě-aktérů (ANT), texty k medicínské antropologii a texty k domácím porodům. Texty k ANT jsou relevantní, avšak jejich zpracování je

do značné míry nedostatečné. Příklady uvedené v předchozím bodě ukazují, že diplomantka si zvolenou, epistemologicky velmi náročnou perspektivu ANT neosvojila. Texty k medicínské antropologii, na jejichž základě autorka rozlišuje mezi konkrétně zakoušenou chorobou (*illness*) a obecnou nemocí (*disease*), jsou pro diskusi rozlišení různých pohledů na nemoc důležité, ale z textu práce není vůbec jasné, proč by vztah mezi chorobou a nemocí měl být diskutován v případě tématu domácího porodu. Třetí skupina je zastoupena prakticky pouze jednou z mnoha prací Ema Hrešanové a pak diplomovými (!) a bakalářskými pracemi (!!!). Autorka by měla vysvětlit, proč se v jejím textu neseťkáme s žádným přehledem o tom, jak k porodům přistupuje současná sociologie či antropologie.

Kristýna Genttnerová i v nové verzi svého textu vychází primárně z teoretického rozlišení mezi nemocí (*disease*) a chorobou (*illness*) a ANT. Diskuse vedená v medicínské antropologii o nemoci a chorobě inspiruje autorku k obdobnému rozlišování mezi medicínsky (expertně?) ustavovaným tělem a jeho subjektivním zakoušením. Jak se toto rozlišení projevuje v jejím porozumění domácímu porodu, však v textu opět není nikterak rozvedeno.

Pojem "mnohočetnost" ve spojení s (domácími) porody, kterého autorka užívá, je převzat z práce Anemarie Mol, která na základě svého výzkumu aterosklerózy píše o mnohočetném těle. Perspektiva ANT, kterou Kristýna Genttnerová přejímá, je tak výrazně ovlivněna právě podobou, kterou ANT vtiskla Mol. Nicméně autorce uniká, že ona "mnohočetnost", o níž píše Mol, se nevztahuje k sumě všech možných případů (aterosklerózy či domácího porodu). V pojetí Mol je ateroskleróza mnohočetná, protože se na různých místech zjednává různými způsoby a na základě různých faktů. Oproti tomu domácí porody jsou mnohočetné zejména proto, že povstávají z různě spletených sítí (v nichž je či není přítomna např. porodní stolička) podle toho, zda se dějí Petře, Sandře nebo třeba Šárce). Pokud by měla Kristýna Genttnerová postupovat analogicky k přístupu Mol, pak by ji muselo zajímat, jak konkrétní (domácí) porod Petry, Sandry či Šárky popisují její respondentky, jak je ustavován činností dudy, jejich pediatriy a podobně. Vznikl by tak obrázek mnohočetného porodu každé z autorčiny informátorek. Namísto toho však autorka tvrdí, že představované porody jsou mnohočetné prostě z toho důvodu, že každý porod ve své autorkou nerozporované (!) singularitě se v něčem lehce liší od jiného (opět jednoho singulárního, ontologicky bezrozporného) porodu.

Obdobně jako v první verzi předložené diplomové práce, ani nyní autorka na stránkách své práce nepředstavuje žádný ucelenější přehled antropologických či sociologických přístupů ke zkoumání porodu.

3. Jaká je kvalita použitých dat nebo zdrojů (včetně jejich výběru, sběru a popisu) a metod jejich analýzy?

Diplomová práce je inspirována studií aterosklerózy provedenou holandskou filosofkou Annemarie Mol. Diplomantka se u ní inspiruje jak ve slovníku (mnohočetnost, fluidita, ontologie), tak v označení zvoleného přístupu jako *praxiografie*, kterým Mol označuje své striktní zaměření na detailní popis jednání, v jehož průběhu se jí studovaná ateroskleróza ustavuje. Přestože mnohé z aktérských citací užitých v textu ukazují zacílení výzkumných rozhovorů, jen stěží v nich můžeme vidět onen *praxio-grafický* důraz, který tak proslavil Annemarie Mol.

Metodicky práce stojí na provedených výzkumných rozhovorech s jedenácti ženami. Oproti tvrzení uvedeném v Projektu se však v práci neseťkáme s daty, které by pocházely z rozhovorů s otci / partnery, lékaři či porodními asistentkami. Tato odchylka od prvotního předpokladu není v textu vysvětlena. Provedením této redukce účastníků výzkumu si diplomantka navíc výrazně omezila možnost hovořit o mnohočetnosti domácích porodů.

Hodnocení formulované k první verzi práce platí i pro přepracovanou verzi.

4. Jaká je kvalita argumentů, o něž autor/ka opírá závěry, k nimž dospěl/a?

Výraznou slabinou posuzované práce je nedostatečné osvojení ANT. Dokládají to nešťastně nebo zcela chybně formulovaná tvrzení:

- Tvrzení, že "ne-lidské objekty aktivně produkují svět kolem nás" (s. 8) – nikoli samotné objekty, ale jejich zapojení do konkrétních sítí (v posledku je to síť *humans* a *non-humans*, co je aktérem) ustavuje náš svět.
- Tvrzení, že "ANT je performativní" (s. 10) je platné (ANT je performativní stejně jako každá diskutovaná teorie), ale z uvedeného kontextu je zřejmé, že autorka chtěla říci něco jiného.
- Cíl práce formulovaný jako určení hranice domácího porodu je v rozporu se závěry studie De Laet a Mol o vodní pumpě užívané v Zimbabwe, na jehož základě Kristýna Genttnerová formuluje své klíčové teoretické postuláty o fluiditě a mnohočetných ontologiích i s posledním odstavcem kapitoly 3.6 na s. 47.

Autorka v dílčích pasážích pozměnila nejvíce sporné formulace, popř. je dále dovysvětlila. To textu jednoznačně pomohlo. Stále však platí výše uvedená poznámka o nedostatečně prokázaném osvojení si ANT, a to ať již jde o přístup ke zkoumání jednotlivých porodů jako různých případů, tak i co se týká porozumění klíčovým pojmům (mnohočetnost).

5. Jsou v práci autorova/autorčina tvrzení a zjištění jasně odlišena od tvrzení a zjištění převzatých?

Ano.

6. Jaká je úroveň odkazového aparátu, jazyka a dalších formálních náležitostí?

Na s. 8 autorka cituje z textu Stöckelové a Abu Ghoshe, z bibliografického údaje v seznamu použité literatury je však zřejmé, že citace je z Peckovy recenze zmíněné knihy, nikoli z knihy samotné (v Peckově recenzi je mezi editory knihy chybně uvedena i Tereza Dvořáková).

Jazyková úroveň textu je kolísavá. Nejhorší je situace v Úvodu, kde je srozumitelnost textu nejnižší. Na s. 15 najdeme hrubku ("matky popsali").

Formální úroveň práce je standardní a bez výrazných nedostatků (pouze poznámka č. 1, která by měla být uvedena už na s. 8, je až na s. 9 a poznámka č. 13 je nezvykle roztažena na s. 26 – 28). Na s. 9. na konci první věty druhého odstavce je překlep. Na s. 40 patrně autorka chce psát o otci u porodu jako o psychické, nikoli fyzické podpoře.

Po jazykové stránce autorka místy sklouzává k hovorovým obrátům (zmíněné "rozčísnout", Sandře "nesedí", jak funguje zdravotnictví, Markéta má "čerstvé dítě" (s. 24) a pod.).

7. Jiné přednosti a/nebo nedostatky, které neodpovídají výše uvedeným kritériím (jsou-li jaké).

Kristýna Genttnerová si dobře všímá důležitých věcí (porodní stolička, záchodová mísa, vana, gauč,

porodní bazének) i osob (partner, porodní asistentka), které jsou důležité pro to, co rozumíme domácím porodem a pro to, jak mu rozumíme. Je však trochu překvapivé, že mezi tyto "esenciálními prvky" domácího porodu autorka nezařazuje matku a dítě s jejich vlastní tělesností, kdy vzájemné uspořádání jejich těl v průběhu porodu *a priori* ne/vyžaduje přítomnost lékaře při porodu.

Viz komentáře k předchozím bodům.

8. Náměty na diskuzi při obhajobě práce.

Vysvětlete, jak můžeme uvažovat v souvislosti s domácím porodem o mnohočetných realitách a proč bychom tak měli činit.

V úvodu autorka píše, že považuje za důležité, "aby se prováděly výzkumy zabývající se domácími porody (...) a nabídly data a analýzy, které by se daly použít v následné komunikaci, a které by nesklouzávaly k (...) polarizované rétorice" (s. 2). To je pak i jednou z autorčích motivací k napsání předložené práce. Zajímalo by mne, jak autorčin přístup k tématu může pomoci (?) zklidnit a řešit (?) napětí mezi zastánci a odpůrci domácích porodů, jak může tento spor, řečeno jejími slovy, "rozčísnout" (s. 7).

Celkové hodnocení práce: Kristýna Genttnerová si zvolila atraktivní a důležité téma, které chtěla pojednat z velmi obtížné, protože neintuitivní perspektivy. Volba ANT jako výchozí perspektivy jejího pohledu na domácí porod je o to obtížnější, oč je specifický i jazyk (pojmy a slovní spojení), s nímž autoři rozvíjející ANT pracují. Přístup ke zkoumání studovaných jevů na základě ANT si vyžaduje specifickou, v jiných tradicích sociálněvědního výzkumu poměrně ojedinělou metodologickou citlivost. Text posuzované práce však bohužel ukázal, že jeho autorka má jak výrazné mezery v adekvátním porozumění ANT, tak v užití této perspektivy při realizaci vlastního výzkumu. Z těchto důvodů nedoporučuji přijmout posuzovanou práci k obhajobě.

Nová verze práce Kristýny Genttnerové obsahuje pouze jednu výraznou změnu, kterou je zařazení druhé kapitoly Současná situace porodů a jejich zkoumání v ČR. Tato kapitola však stojí v textu poměrně izolovaně, autorka se k jejímu obsahu v analytických ani závěrečných kapitolách dále nikterak nevztahuje. V dalších částech text dostal drobných formulačních úprav a rozšíření o odkazy na novou literaturu (Farmer 1990). Autorce se tak povedlo otupit největší nedostatky, ale ani nyní nelze považovat text práce za zdařilý. Připouštím však, že v případě přesvědčivé obhajoby by bylo možné práci ohodnotit jako dobrou.

Datum: 18. 8. 2016

Podpis: